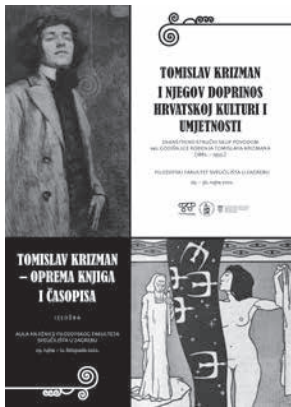

TOMISLAV KRIZMAN U FOKUSU***Tomislav Krizman i njegov doprinos hrvatskoj kulturi i umjetnosti. Znanstveno-stručni skup povodom 140. godišnjice rođenja Tomislava Krizmana (1882. – 1955.) i izložba Tomislav Krizman – oprema knjiga i časopisa***

dr. sc. LOVORKA MAGAŠ BILANDŽIĆ □ Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest umjetnosti

sl. 1. Maja Brodarac, Plakat skupa *Tomislav Krizman i njegov doprinos hrvatskoj kulturi i umjetnosti* i izložbe *Tomislav Krizman – oprema knjiga i časopisa*, 2022.

sl. 2. Tomislav Krizman, 1913., Arhiv za likovne umjetnosti HAZU, Fototeka, F/160-1

U povodu 140. godišnjice rođenja grafičara, slikara, scenografa i dizajnera Tomislava Krizmana (1882. – 1955.) Katedra za modernu umjetnost i vizualne komunikacije Odsjeka za povijest umjetnosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i Arhiv za likovne umjetnosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti organizirali su dvodnevni znanstveno-stručni skup *Tomislav Krizman i njegov doprinos hrvatskoj kulturi i umjetnosti*. Skup je održan na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu 29. i 30. rujna 2022., a cilj mu je bio aktualizirati Krizmanovo djelo i doprinos te potaknuti iščitavanje i sagledavanje njegova opusa i djelovanja iz različitih rakursa.

Tomislav Krizman jedan je od ključnih hrvatskih umjetnika prve polovice 20. stoljeća i autor koji je imao istaknutu ulogu u promoviranju i oblikovanju hrvatske kulture i umjetnosti te značajno obilježio povijest hrvatske grafike, grafičkog dizajna, umjetničkog obrta i scenografije. Bio je suosnivač niza umjetničkih udruženja i pokretač brojnih inicijativa (Društva hrvatskih umjetnika „Medulić“, Proletnog salona, Udruženja za promicanje umjetničkog obrta Djelo, Grafičke sekcije ULUH-a itd.) te je aktivno sudjelovao u organizaciji izložaba i u predstavljanju Kraljevine SHS / Jugoslavije na velikim međunarodnim izložbama poput *Exposition internationale des Arts décoratifs et industriels modernes* u Parizu 1925. ili na Svjetskoj izložbi u Barceloni 1929. Tijekom plodne umjetničke karijere obnašao je brojne istaknute dužnosti i surađivao s različitim institucijama, bio je scenograf u zagrebačkome Narodnom kazalištu, kustos i ravnatelj Moderne galerije, profesor na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti te akademik JAZU-a. Unatoč tome, njegov su život, djelo i doprinos do sada bili samo fragmentarno istraženi, interpretirani i kontekstualizirani, uglavnom u pojedinačnim studijama. Krizman do danas nema monografiju, a njegov umjetnički opus posljednji je put bio integralno predstavljen javnosti 1995. u Umjetničkom paviljonu, na retrospektivnoj izložbi koju je autorski potpisala mr. sc. Smiljka Domac Ceraj. Ta činjenica potaknula je članice Organizacijskog odbora skupa – dr. sc. Dariju Alujević, Jasenku Ferber Bogdan, Andreju Der-Hazarijan Vukić, dr. sc. Lovorku Magaš Bilandžić i Patriciju Počanić – da u povodu važne obljetnice organiziraju znanstveno-stručni skup s međunarodnim sudjelovanjem koji će Krizmana i njegovo djelo vratiti u fokus te prvi put cjelovito obraditi autorov vrijedan i dalekosežan doprinos hrvatskoj kulturi i umjetnosti.

Pozivu na skup *Tomislav Krizman i njegov doprinos hrvatskoj kulturi i umjetnosti. Znanstveno-stručni skup povodom 140. godišnjice rođenja Tomislava Krizmana (1882. – 1955.)* odazvao se 21 sudionik iz Hrvatske, Srbije te Bosne i Hercegovine, a prijavljeni prilozi bili su podijeljeni u šest sesija u sklopu kojih je obrađen širok raspon tema – od sagledavanja različitih aspekata Krizmanova života i ostavštine, djela u cjelini i u fragmentima, stilskih i medijskih inklinacija do njegova utjecaja u različitim područjima kulturnoga i institucijskog djelovanja te predanog angažmana na mnogim područjima.

Prvi dan skupa bio je posvećen Krizmanovu životu, institucionalnom angažmanu i sagledavanju njegova djelovanja u širem kontekstu. U prvoj sesiji naslovljenoj *Prilozi bibliografiji i ostavština* Andreja Der-Hazarijan Vukić je na temelju građe Arhiva za likovne umjetnosti HAZU izložila niz do sada manje poznatih podataka iz njegova života i djela. Jasenka Ferber Bogdan istražila je historijat Krizmanove ostavštine i njezin put od Zagreba do New Mexica, gdje se danas u posjedu umjetnikove obitelji nalaze vrijedni radovi Krizmana i drugih autora, a Ariana Novina obradila je Krizmanovu pedagošku ulogu na zagrebačkoj Akademiji likovnih umjetnosti, na kojoj je aktivno promicao umjetničku grafiku. Druga sesija naslovljena *Krizmanovo djelovanje u institucijama i udruženjima* bila je posvećena Krizmanovu predanom radu u promoviranju novih koncepata, staleškom udruživanju te formiranju važnih galerijskih institucija. Dr. sc. Sandi Bulimbašić detaljno je istražila Krizmanovu ulogu u Društvu hrvatskih umjetnika „Medulić“ i njegov doprinos promicanju ideje nacionalne umjetnosti, dok je dr. sc. Darija Alujević naglasak stavila na njegov aktivni angažman u Proletnom salonu – od obnašanja dužnosti predsjednika do oblikovanja vizualnog identiteta. Klara Macolić upozorila je na dosad nepoznatu ulogu Tomislava Krizmana u osnivanju Moderne galerije hrvatskih umjetnosti u Varaždinu, dok je njegov angažman u zagrebačkoj Modernoj galeriji istražila i trebala prezentirati Libuše Jirsak. U trećoj sesiji – *Krizman kao organizator izložbi* – naglasak je stavljen na umjetnikov važan i aktivan angažman u organizaciji različitih izložbenih manifestacija u Hrvatskoj i inozemstvu. Marina Šafarić fokusirala se na *Grafičku izložbu* koju je Krizman priredio u Zagrebu 1912., dok su dva izlaganja bila posvećena njegovoj ulozi u predstavljanju Kraljevine SHS u Parizu: dr. sc. Ana Ereš prezentirala je svoj rad o *Exposition des artistes yougoslaves* (1919.), a dr. sc. Lovorka Magaš Bilandžić obradila je Krizmanov ključni doprinos u organiziranju jugoslavenske dionice na slavnoj *Exposition internationale des Arts décoratifs et industriels modernes* (1925.). Četvrta sesija – *Krizman u kontekstu* – dala je uvid u različite aspekte Krizmanova djelovanja: dr. sc. Sanja Žaja Vrbica istražila je kritičku recepciju umjet-

sl. 3. Tomislav Krizman u atelijeru, 1930-e, Arhiv za likovne umjetnosti HAZU, Fototeka, F/160-10

sl. 4. Postav izložbe *Tomislav Krizman – oprema knjiga i časopisa*

sl. 5. Pogled na izložene knjige koje je oblikovao Tomislav Krizman

nikova djela i aktivnosti, Žaklina Ratković njegovu prisutnost na beogradskoj umjetničkoj sceni, a dr. sc. Dragan Čihorić sagledao je ulogu Krizmana kao vrsnog majstora *métiera* u sklopu zagrebačke kulturne scene i akademske zajednice.

Drugi dan skupa naglasak je bio na Krizmanovu umjetničkom djelovanju te važnom autorskom doprinosu što ga je ostvario na brojnim područjima. U petoj sesiji naslovljenoj *Od grafike do scenografije* predstavljena je bogata ostavština Tomislava Krizmana u Kabinetu grafike HAZU, uz analizu stilskih mijena njegova rukopisa i kritičke recepcije: Ružica Pepelko naglasak je stavila na grafiku, Vesna Kedmenec Križić na plakatni opus, a Ana Petković Basletić svoje je izlaganje posvetila fotografiji kao manje poznatom segmentu Krizmanova djela. Dr. sc. Martina Petranović rekonstruirala je Krizmanovu suradnju s kazalištem te njegov doprinos hrvatskoj scenografiji i kostimografiji. U zaključnoj, šestoj sesiji s naslovom *Od oblikovanja tekstila do opreme interijera* Krizmanov doprinos primijenjenim umjetnostima na primjeru građe iz Muzeja za umjetnost i obrt obradile su Andrea Klobučar, koja se fokusirala na njegove tiskane svile, te dr. sc. Vanja Brdar Mustapić, koja je trebala izlagati o Krizmanovu oblikovanju namještaja. Grgur Marko Ivanković obradio je Krizmanov opus nastao po narudžbama hrvatskih slobodnih zidara, pomno iščitavši simboliku pojedinih radova, dok je Patricia Počanić rekonstruirala Krizmanovu ulogu u likovnoj opremi interijera *Ambasade FNRJ* u Londonu.

Tijekom dva dana skupa povjesničari umjetnosti i teatrolozi, znanstvenici i kustosi podsjetili su na poznate segmente Krizmanova opusa i sagledali ih iz novog rakursa, predstavili su nova istraživanja te razotkrili brojne do sada nepo-

sl. 6. Tomislav Krizman, Naslovnica časopisa *Vienac*, br. 12, 1910.

sl. 7. Tomislav Krizman, Naslovnica drame *Ponoć Josipa Kulundžića*, 1921.

znate podatke iz Krizmanova života i djelovanja, uloge i doprinosa, a izlaganja su potaknula poticajne i plodne rasprave u kojima je razmjenom znanja i razmišljanja sudionika i publike dodatno rasvijetljeno Krizmanovo važno mjesto u hrvatskoj umjetnosti i kulturi. Kao popratni program skupa u auli Knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu od 29. rujna do 15. listopada 2022. održana je izložba *Tomislav Krizman – oprema knjiga i časopisa*, čiji je cilj bio u obljetničkoj godini i u izložbenom formatu prikazati javnosti jedan segment umjetnikova djela koji do sada nije bio detaljnije obrađen. Autorica izložbe i postava dr. sc. Lovorka Magaš Bilandžić predstavila je izbor od 30 knjiga i časopisa iz fonda Knjižnice Filozofskog fakulteta, koji su dopunjeni digitalnim ispisima ostalih Krizmanovih rješenja kako bi se dobio temeljit uvid u njegovo djelovanje na tom području. Vizualni identitet skupa i izložbe te grafički dizajn knjige sažetaka i deplijana izložbe potpisala je Maja Brodarac.

Na izložbi su predstavljene knjige koje su nastale u širokom vremenskom rasponu od pola stoljeća – od Krizmanove secesijske naslovnice *Zadnjeg poglavlja* Srđana Tucića (1900.) do rješenja vlastite knjige *O grafičkim vještinama* (1952.). Poseban naglasak stavljen je na antologijska rješenja nastala tijekom Krizmanova školovanja na poznatim bečkim institucijama (1902. – 1907.) i u godinama prije Prvoga svjetskog rata, koja je obilježilo njegovo korištenje secesijskim vokabularom i prihvaćanje estetike Wiener Werkstättea. U knjižnoj umjetnosti Krizman se koristio transferom oblika i motiva koji su obilježili i druga područja njegove djelatnosti – od grafike do primijenjene umjetnosti. Tipografskim rješenjima i razvijanjem različitih vrsta slova, dojmljivim naslovnica i ilustracijama čiji raspon varira od simbolističkih do ekspresionističkih, te ornamentalnim okvirima u kojima je oscilirao od secesijske do narodne motive, Krizman je oblikovao prepoznatljive vizualne identitete časopisa (*Vienac*) i edicija različitih nakladnika (Matice hrvatske), kataloge izložaba udruženja u kojima je djelovao (Proletnog salona, Djela), kao i niz popularnih izdanja i biblioteka (Savremena biblioteka) koje su obilježile svakodnevnicu prijeratnih i međuratnih godina.

Kao malo koji umjetnik, Tomislav Krizman je predanim angažmanom na mnogim područjima i u različitim domena – od autorskog rada do pedagoškoga, javnoga i institucijskog djelovanja – obilježio prvu polovicu 20. stoljeća, a skup i izložba aktualizirali su njegovo djelo i doprinos te potvrdili istaknuto mjesto u hrvatskoj kulturi i umjetnosti. Ujedno su označili i početak usmjerenja fokusa na toga ključnog autora te će u idućim godinama uslijediti i daljnje aktivnosti – od izdavanja zbornika skupa u kojemu će biti objavljeni vrijedni prilozi sudionika do izložbe koja će iz novog rakursa kritički sagledati Krizmanov medijski i značenjski bogat i raznolik opus.

Primljeno: 2. studenoga 2022.

TOMISLAV KRIZMAN IN FOCUS

Symposium *Tomislav Krizman and His Contribution to Croatian Culture and Art. Scientific-professional Conference on the 140th Anniversary of the Birth of Tomislav Krizman (1882–1955)* was held in Zagreb on September 29 and 30, 2022. It was organized by the Chair of Modern Art and Visual Communications of the Department of Art History of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb and the Archives of Fine Arts of the Croatian Academy of Sciences and Arts and brought together 21 participant from Croatia, Serbia and Bosnia and Herzegovina.

Although graphic artist, painter, graphic and stage designer Tomislav Krizman was one of the most important Croatian artists of the first half of the 20th century, co-founder of several art associations, organizer of important exhibitions and prominent participant of artistic and cultural scene, his life, work and contribution have been only fragmentarily researched, interpreted and contextualized.

Presented papers recalled the well-known segments of Krizman's artistic oeuvre while viewing them from a new angle, presented new research on various aspects of his art and contribution, revealed numerous hitherto unknown data of Krizman's biography and shed a new light on his overall impact on Croatian art and culture.

Along with the conference, from September 29 to October 15, 2022, the exhibition *Tomislav Krizman – Book and Magazine Design*, organized by Lovorka Magaš Bilandžić, was held in the Foyer of the Library of the Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb. It presented numerous books and magazines designed by Krizman from 1900 to 1952, and stressed his important role in the field of book art in Croatia.